

8. Спирин Л.Ф., Степанский М.А., Фрумкин М.А. Основы педагогического анализа. – Ярославль: ЯГПИ, 1985. – 86 с.
9. Щербаков А. И. Некоторые вопросы совершенствования подготовки учителя // Советская педагогика. – 1971. – №9. – С. 82–89.
10. Хмель Н.Д. Теоретические основы профессиональной подготовки учителя: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – Киев, 1986. – 46 с.

УДК 378.14

Л.Г. Сугейко

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Протягом останніх років ми стали свідками важливих змін в освіті України. Нові державні стандарти, концепції мовної освіти, постанови зумовлюють радикально переглянути викладання рідної мови не тільки в загальноосвітній школі, гімназії, ліцеї, коледжу, а й у вищих навчальних закладах. У державній національній програмі “Освіта. Україна ХХІ ст.” визначені стратегія, пріоритетні напрямки та шляхи створення системи безперервного навчання і виховання в Україні. Основними є відродження національної освіти, спрямування її на формування творчої особистості, забезпечення розвитку та становлення її морального здоров'я [1]. Нині посилилась увага до української мови та її вивчення насамперед тому, що вона, отримавши статус державної, розширює своє функціонування в різних сферах суспільної діяльності, є засобом мовленнєвого, інтелектуального розвитку людини, яка в сучасних умовах зможе вільно, комунікативно виправдано користуватися мовою у будь-якій життєвій ситуації. Тому тема нашого дослідження є актуальною, адже присвячена формуванню мовленнєвої компетенції студентів-першокурсників, а мовлення – це один із найважливіших показників культури людини, її мислення, інтелекту, української ментальності. Проблема формування мовленнєвої компетенції учнів, студентів знайшла своє відображення у працях О.М. Біляєва, В.Я. Мельничайка, Л.М. Паламар, М.І. Пентилюк, Т.Г. Мелехової та багатьох вчених – мовознавців.

Метою нашого дослідження було окреслити шляхи, що сприяють розвиткові особистості, здатної до творчої праці, до самонавчання протягом усього життя.

Для цього ми поставили завдання: на прикладі вправ аналітичного та конструктивного характеру, використовуючи традиційні методи і прийоми навчання, формувати у студентів мовну професійну підготовку удосконалювати мовленнєві уміння і навички, які складають основу мовленнєвої компетенції.

Здобуваючи вищу освіту, не кожен студент усвідомлює, що з усіх наук найперше йому слід опанувати мову, якою б він вільно, легко, точно, грамотно міг викладати свої думки, бо наше мовлення – це вираження нашої особистості.

Як свідчать спостереження, випускники загальноосвітніх шкіл недостатньо володіють мовленнєвою культурою. Бідність словникового запасу не дозволяє мовцям висловити думку чітко, виразно, різноманітно, перешкоджає налагодженню комунікації.

Важливим завданням вищої школи є усунення цих недоліків, тобто добре продумана організація процесу формування мовленнєвої компетенції студентів-першокурсників. Словник іншомовних слів визначає компетенцію як коло питань, у яких дана особа має певні повноваження, значення, досвід. “Мовленнєва компетенція – складова комунікативної компетенції; діяльність людини, спрямована на розуміння або створення тексту (усного чи письмового), що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності” [3].

Навчання мови має бути зорієнтоване на “формування мовної особистості, яка забезпечує розширення функцій державної мови, творення україномовного середовища в

усіх сферах суспільного життя, природне бажання повернутися в своєму щоденному побутовому спілкуванні до перерваних традицій, до відродження традиційної народної культури у спілкуванні” [2].

Основна роль у процесі формування мовленнєвої компетенції, відводиться лабораторним заняттям, на яких виконуються усні і письмові вправи аналітичного і конструктивного характеру з певним завданням (творчі роботи). Структура кожного заняття повинна передбачати:

- 1) ознайомлення з усіма типами, елементами мовлення;
- 2) читання текстів з дотриманням усіх орфоепічних норм;
- 3) коментування основних орфограм;
- 4) розгляд специфічних особливостей української фонетики;
- 5) словникову роботу;
- 6) виконання творчих вправ;
- 7) знайомство з кращими зразками української поетичної творчості, особливостями побуту, звичаїв та обрядів українського народу.

У цьому допомагає дбайливо підібраний дидактичний матеріал. Курс “Практикум” охоплює велику кількість тем, важливих для реалізації мовленнєвої діяльності. Починається він з питань фонетики, орфоепії та орфографії. Щоб зацікавити студентів у вивченні цих тем, необхідно домогтись їх активної участі у з’ясуванні теоретичного матеріалу і виконанні різноманітних завдань. Наприклад, в орфографії: “Правопис ненаголошених голосних в коренях слів”, “Правопис приголосних у коренях слів”, “Правопис голосних (приголосних) у префіксах” та ін; у морфології: “Самостійні і службові частини мови”, “Розряди кількісних числівників за значенням”, “Порівняльна характеристика якісних і відносних прикметників”; у синтаксисі: “Типи присудків”, “Другорядні члени речення”, “Вставні та вставлені конструкції”, “Типи складних речень” тощо.

Вивчення цих тем вимагає від студентів уміння систематизувати матеріал шляхом його класифікації та порівняння, аналізу та синтезу. Тому на перших заняттях із практикуму варто навчити студентів окремих способів komponування розгорнутих висловлювань.

Після ознайомлення першокурсників із такими поняттями як текст, ознаки тексту, науково-навчальний стиль мовлення, типи відповідей (коротка, розгорнута; розповідь, міркування), лінгвістичні терміни, необхідно роз’яснити їм, що важливим елементом відповіді, основу якої складають прийоми класифікації і порівняння, є вступна фраза. В усному мовленні вступна фраза вимовляється з метою повідомити адресату задум висловлення, підготувати слухача до сприйняття відповіді. При цьому слід звертати увагу студентів на роль дієслів-термінів і спеціальних зворотів із значенням класифікації і порівняння у вступній фразі (наприклад: розрізняються, розділяються, виділяються, на відміну, які та ін). Вступна фраза допомагає мовцеві також до кінця осмислити тектоніку висловлювання, розчленити його на мікрочастини. Відсутність таких засобів у мовленні ускладнює науково-навчальне спілкування: висловлювання без спеціальних мовленнєвих, мовних засобів не завжди зрозумілі, недостатньо інформативні та аргументовані.

Мовна і мовленнєва компетенція студентів-першокурсників забезпечується використанням традиційних методів і прийомів навчання, розробкою нових технологій, що формують необхідні мовленнєвомислительські вміння і навички. Викладачам доводиться докладати немало зусиль, щоб виховати у студентів уміння й навички літературної вимови. Саме цей чинник живого спілкування повинен стати у центрі уваги під час вивчення фонетики й орфоепії. Для аналізу викладач пропонує студентам слова, які наочно переконують, що неправильна чи неточна вимова навіть одного звука змінює зміст слова: дипломат, дипломант; диктант, диктат; ситний, ситий; гніт, гніт; грати, грати. В українській мові не так уже й багато слів із дзвінким проривним задньоязиковим приголосним, тому першокурсники повинні твердо запам’ятати ці слова, знати їх значення і вміло використовувати у своєму мовленні. З метою самоперевірки вимовної правильності студентам можна запропонувати такі завдання.

1. Прочитайте текст, дотримуючись норм вимови й наголошування слів. “Любов до Батьківщини неможлива без любові до рідного слова. Тільки той може осягти своїм розумом і серцем красу, велич і могутність Батьківщини, хто збагнув відтінки і пахощі рідного слова, хто дорожить ним, як честю рідної матері, як колискою, як добрим ім’ям своєї родини. Людина, яка не любить мови рідної матері, якій нічого не промовляє рідне слово, – це людина без роду й племені” (В. Сухомлинський).

2. Виразно прочитайте улюблену поезію, дотримуючись акцентологічних норм.

3. Запишіть чотири пари слів близьких за звучанням, але різних за змістом. Уведіть їх у словосполучення або речення.

Першокурсники повинні знати, що характерними синтаксичними ознаками усного мовлення є вставні конструкції (на мою думку, звичайно, як всі ми знаємо); перевага надається коротким, не дуже складним реченням, які легше сприймаються на слух і вимовляються з певною інтонацією.

Така робота допомагає глибше осмислити теми, спрямовує на те, щоб студенти не просто розкрили поняття й сформуваправи, ілюструючи їх прикладами, а й засвоїли все, що стосується запропонованих тем, упорядкували всі відомості.

Завдання викладача полягає насамперед у тому, щоб переконати студентів, що знання української мови вимагає від кожного прагнення виражати свої думки найкращим, тобто зрозумілим, точним, зручним і доречним способом. Необхідно формувати в студентів свідоме розуміння необхідності урахувувати функціональну співвідносність мовної одиниці, розвивати стилістичну інтуїцію. Викладач не повинен бути пасивним слухачем відповідей студентів, у разі потреби слід виправляти, коротко рецензувати і відповідно до цього оцінювати відповідь. Студент, відчуваючи увагу й контроль викладача, привчається критичніше ставитися до свого мовлення, старанніше добирати потрібні слова, правильно будувати висловлювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI ст.). – К.: Райдуга, 1994.
2. Єрмоленко С.Я., Мацько Л.І. Навчально-виховна концепція української (державної) мови // Дивослово. – 1994. – №7. – С.30.
3. Паламар Л.М. Лінгводидактичні основи формування україномовної особистості. К.: Укрзалізниця, 1997. – 322с.
4. Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. авторів за редакцією М.Пентиліук. – К.: Ленвіт, 2003. – 149. – С. 83

УДК 378. 14

А.М. Тулаєва

ВИКЛАДАННЯ ОСНОВ ОХОРОНИ ПРАЦІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Виробничий травматизм і професійну захворюваність не випадково порівнюють з національним лихом. Людство впоралося з епідеміями чуми, віспи, холери, знайшло способи боротьби з багатьма захворюваннями, але дотепер не навчилося надійно захищати людину, її здоров’я в процесі повсякденної праці. За даними Всесвітньої організації охорони праці, смертність від нещасних випадків на сьогодні займає третє місце після серцево-судинних і онкологічних захворювань. Нещасні випадки приносять не тільки горе і страждання потерпілим, їх рідним та близьким, але й тягнуть за собою великі, непоправні суспільні втрати, негативно впливають на економіку країни, рівень життя народу.

Тому зрозуміло, що охорона праці відіграє важливу роль, як суспільний чинник, оскільки, якими б вагомими не були трудові здобутки, вони не можуть компенсувати людині